

## ექსპერიმენტული ეკონომიკის წარმოშობის წინაპირობები და მისი

### სამეცნიერო მიმართულებად აღიარება

რუსუდან კინკლადე,

სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

Prerequisites of Emergence of Experimental Economy  
and its Recognition as Scientific Direction

Rusudan Kinkladze, Associated professor of Gtu

#### Summary

The article deals with the background of emergence of a new current of economic thought, named «experimental economics». It analyzes the evolution of the point of view of science community on the use of experimental methods in economics, interdisciplinary connections of this current and the functions of experimenting in economics. The article proposes the validation of acknowledgement of experimental economics as the new scientific current and accentuation of its contribution to the economic science.

**საკვანძო სიტყვები:** ექსპერიმენტული ეკონომიკა, ექსპერიმენტი, ექსპერიმენტული მეთოდები, ეკონომიკური ფსიქოლოგია, ქცევითი ეკონომიკა.

არც ისე შორეულ წარსულში გავრცელებული იყო მტკიცებულება იმის შესახებ, რომ ეკონომიკურ თეორიაში კონკრეტული ექსპერიმენტის განხორციელება შეუძლებელია, რომ ეკონომიკა, როგორც მეცნიერება, დაცულია ექსპერიმენტებისგან. უკეთეს შემთხვევაში ეკონომისტებს თავისი თეორიების შემოწმება შეეძლოთ მხოლოდ სტატისტიკურ მონაცემთა ბაზის საფუძველზე. მაგრამ დღეისათვის ბერნე სმიტის ექსპერიმენტები ეკონომიკაში ეკონომიკური მეცნიერების მნიშვნელოვანი მეთოდი გახდა. ისინი გამოსახავენ ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესების შინაარსს, მათი დახმარებით შესაძლებელია მოვლენაზე მოქმედ ფაქტორებს შორის არსებული ურთიერთკავშირის, მათი ზემოქმედებისა და შედეგების გაგება, მყარი ტენდენციების გამოვლენა, მოვლენის მოსალოდნელი განვითარების პროგნოზირება. ნათელი გახდა ექსპერიმენტული მეთოდების შესაძლებლობები მონაცემთა მოპოვების როგორც ახალი წყაროს, ახალი აღმოჩენების წინასწარ განჭვრეტის, თეორიის სტიმულირებისა და პრაქტიკაში განხორციელების შესახებ, რომლის შედეგადაც საქმიანობის ეს სფერო უკვე ეკონომიკური კვლევების მნიშვნელოვანი ელემენტია.

ექსპერიმენტული ეკონომიკა - ეკონომიკური მეცნიერების შედარებით ახალი მიმართულებაა, რომლის ინტენსიური განვითარება გასული საუკუნის 80-იან წლების დასაწყისში დაიწყო. მის მეთოდოლოგიას დასაბუთებული ეკონომიკური თეორიისა და საბაზრო მექანიზმების კვლევების შემოწმებისათვის ექსპერიმენტული მეთოდების გამოყენება დაედო

საფუძველად.

ექსპერიმენტული ეკონომიკა შეიძლება განიზარტოს როგორც ეკონომიკური მეცნიერების მიმართულება, რომელიც საშუალებას იძლევა განისაზღვროს ექსპერიმენტის კონტროლირებად პირობებში ეკონომიკური აგენტების ქცევა და მოხდეს ეკონომიკური თეორიების წინასწარგანჭვრეტა. ეკონომიკური ექსპერიმენტი არის „ეკონომიკური მოვლენებისა და პროცესების ხელოვნური კვლავწარმოება უფრო ხელსაყრელ პირობებში და მათი შემდგომი პრაქტიკული ცვლილებები“ [1, გვ.11].

ეკონომიკაში ექსპერიმენტის გამოყენების ღირებულება მდგომარეობს იმაში, რომ მივიღოთ მონაცემები ეკონომიკური სუბიექტების ქცევის შესახებ ლაბორატორიის კონტროლირებად პირობებში, ქცევათა მრავალი ასპექტიდან შევარჩიოთ სწორედ ის, რომელიც დასახული ამოცანის გადასაწყვეტადაა საჭირო. ასევე იგი საშუალებას იძლევა შევისწავლოთ სიტუაციები, რომლებიც თეორიის არასრულყოფილი განვითარებიდანაა მიღებული.

ტერმინი „ექსპერიმენტული ეკონომიკა“, ელვინ როტას თანახმად (ავტორი კრებულია „Handbook of experimental economics“) პირველად გამოყენებულ იქნა მე-20 საუკუნის 60-იან წლებში გერმანელი მეცნიერის ჰან საუერმანის მიერ [2, გვ.19]

ეკონომიკურ ლიტერატურაში გამოყოფენ ექსპერიმენტული ეკონომიკის მინიმუმ სამ ფუნქციას. ეს ფუნქციები ეფუძნება ექსპერიმენტის სამ კატეგორიას, რომელიც განხილული აქვს ელვინ როტას თავის ნაშრომში „Handbook of experimental economics“. მისი მოსაზრებით, ექსპერიმენტის ეს კატეგორიები დამოკიდებულია იმაზე თუ რითია ისინი მოტივირებული და ვისი დაჯერებაა საჭირო [2, გვ.22]:

1. თეორიის შემეცნებითი ძალის შეფასება - ჰიპოტეზების ტესტირება, რომელიც შემუშავებულია როგორც ფორმულირებული თეორიის, ისე კვლევის ინდუქციური მეთოდის ინტუიციური ამონარიდების სახით. ექსპერიმენტი საშუალებას იძლევა შეიქმნას ეკონომიკურ თეორიაში აღწერილი სიტუაცია ხელოვნურად კონტროლირებად პირობებში, იმის შესამოწმებლად შეესაბამება თუ არა ეკონომიკური აგენტების რეალური ქცევა თეორიის მიერ განსაზღვრულ კანონზომიერებებს. შემდგომში ექსპერიმენტის შედეგები უნდა იქნას აღწერილი სპეციალურ ლიტერატურაში და ექსპერიმენტალისტებსა და თეორიტიკოსებს შორის დიალოგის საგნად იქცეს. რეალურად თეორიის უარყოფა ხშირად ემსახურება არა მის დისკრედიტაციას, არამედ თეორიის მოდიფიკაციას ახალი ფაქტორების გათვალისწინებით.

2. ახალი ცოდნის წარმოება - კანონზომიერებათა ძიება ეკონომიკური სუბიექტების ფაქტიურ ქცევაში და სიტუაციის შედარებით ნაკლებად ცნობილი თეორიული თვალსაზრისის შესწავლა. დღეისათვის არსებობს ფენომენები, რომელთა ასახნელად მისაღები თეორია არ არსებობს. ასეთ შემხვევაში ექსპერიმენტულმა ეკონომიკამ შეიძლება მოცემული სიტუაციის შინაარსი უფრო კარგად გასაგები გახდეს თუ მისი გახილვა მოხდება ექსპერიმენტის ფარგლებში. ასეთ ექსპერიმენტებში პირველ რიგში წარმოებს დიალოგი თავად ექსპერიმენტის ჩამატარებლებს შორის მიღებული შედეგების შესახებ, რომლითაც შესაძლებელი ხდება ისეთი „განმარტების მოძიება“, რომლის ფარგლებშიც შესაძლებელია ემპირიული ფაქტების საფუძველზე ახალი თეორიის ფორმირება.
  3. პირველი ორი ფუნქცია ურთიერთდაკავშირებულია იმ თვალსაზრისით, რომ განსაზღვრული ჰიპოთეზის უარყოფის დროს ექსპერიმენტის მსვლელობისას ხდება ახალი ჰიპოთეზის ფორმირება, რომელიც ამ ექსპერიმენტის შედეგებს ეფუძნება.
  4. გადაწყვეტილების მიღებაში დახმარება - ექსპერტიზის ფუნქცია, რომელიც ითვალისწინებს სახელმწიფო ან კერძო სტრუქტურებისათვის რეკომენდაციების ფორმირებას. ასეთი ექსპერიმენტები გულისხმობს ექსპერიმენტის ჩამატარებელ და სახელმწიფო პოლიტიკის განმსაზღვრელ პირთა შორის დიალოგს. ამ ფუნქციაში ვლინდება ექსპერიმენტული ეკონომიკის ნორმატიული ხასიათი. დღეისათვის ბევრ ქვეყანაში არა მარტო სახელმწიფო ორგანოები, არამედ კერძო ფირმებიც კი იყენებენ ექსპერიმენტული ეკონომიკის ძირითად პოსტულატებს ბაზარზე ფასების ფორმირების, სტრატეგიული სწავლების, მოლაპარაკებების ან ინფორმაციის გაცვლის სფეროში.
- ამ სამ ძირითად ფუნქციას შეიძლება დავუმატოთ მეოთხე - სწავლების ფუნქცია. ექსპერიმენტულმა ეკონომიკამ, ექსპერიმენტის საშუალებით არსებული თეორიის, მათ შორის ძალიან აბსტრაქტულისა კი, თვალსაჩინოდ და ინტერაქტიული ახსნა-განმარტების შეთავაზებით, შეიძლება გააუმჯობესოს ეკონომიკის სწავლების პროცესი. მოცემულ შემთხვევაში საჭიროა განვასხვავოთ ექსპერიმენტის ორი სახეობა - სამეცნიერო, რომელიც მოწოდებულია რეალური მონაცემების გასაანალიზებლად და სწავლების, რომლის მიზანი სუფთა პედაგოგიური ხასიათისაა. იმ შემთხვევაშიც კი, როცა მეორე პირველის ასლს წარმოადგენს, მის მიმართ არსებული მოთხოვნები ძლიერ განსხვავდება [3, გვ.19].
- თანამედროვე ეტაპზე მრავალი მეცნიერი აღიარებს ექსპერიმენტულ ეკონომიკას, როგორც ეკონომიკის დამოუკიდებელ ნაწილს. მაგრამ ასეთ აღიარებაზე ისინი რა თქმა უნდა გარკვეული ნლების შემდეგ მივიდნენ, რადგან როგორც ზემოთ ავლინებით,

ისინი ეკონომიკური მეცნიერების ექსპერიმენტულ ხასიათს უარყოფდნენ, შეუძლებლად მიაჩნდათ რა ეკონომიკური მოვლენების შესწავლისათვის ექსპერიმენტის ჩატარებას. მაგალითად, ნეოკლასიკური სკოლის ერთ-ერთი ფუძემდებელი - ვილიამ ჯევონსი თვლიდა, რომ ადამიანის სუბიექტური შეგრძნებების პირდაპირი გაზომვა შეუძლებელია, ხოლო ეკონომიკურ მეცნიერებაში საჭიროა დავკმაყოფილდეთ დაკვირვების მეთოდის გამოყენებიდან მიღებული ირიბი დასკვნებით. ამ მოსაზრებას მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში საჭირო მოწყობილობათა არარსებობით ხსნიდნენ.

1985 წელს პოლ სამუელსონი თავის ცნობილ წიგნში - „ეკონომიკა: წინასწარი ანალიზი“, წერდა, რომ ეკონომისტებს არ შეუძლიათ თავის კვლევებში გამოიყენონ ისეთი კონტროლირებადი ექსპერიმენტები, რომელსაც ქიმიკოსები ან ბიოლოგები იყენებენ, მათ მხოლოდ მაგალითად, ასტროლოგების მსგავსი დაკვირვების ჩატარება შეუძლიათ [3, გვ.8]. ცნობილი მეცნიერი კარლ ბლაუგი 1973 წელს ბრიტანიკის ენციკლოპედიაში წერდა: „არ არსებობს ისეთი ლაბორატორია, რომელშიც ეკონომიკას თავისი ჰიპოთეზის ტესტირება შეეძლება“ [4, გვ.268]. მსგავს მოსაზრებებს იზიარებდნენ ბევრი ცნობილი მეცნიერი - ჯონ სტიუარტ მილლი, ლიონელ რობერტი, მილტონ ფრიდმანი, ვილიამ ნორდჰაუსი და მრავალი სხვა. მაგრამ მას შემდეგ შეხედულებები ექსპერიმენტული ეკონომიკისადმი შეიცვალა. დღეისათვის მათი მტკიცებულებებს აღარ გააჩნია საფუძველი. ლაბორატორიული ექსპერიმენტები თავისი ადგილი დაიმკვირეს ეკონომიკური მეცნიერების ინსტრუმენტებს შემადგენლობაში.

ჰუმანიტარული მეცნიერებებიდან განსხვავებით, ექსპერიმენტული ტრადიცია ზუსტ მეცნიერებებში ჯერ კიდევ ფიზიკის სფეროში ფრენის ბეკონისა და გალილეო გალილეის პირველი ექსპერიმენტებიდან ჩამოყალიბდა XVII საუკუნის დასაწყისში. ორი საუკუნის შემდეგ ექსპერიმენტების ჩატარება დაიწყო ქიმიკოსებში. მაგ., ბიოლოგია, რომელშიც ასევე დიდხანს მიაჩნდათ რომ არ გამოდგებოდა ექსპერიმენტების ჩატარებლად, ექსპერიმენტული მხოლოდ XIX საუკუნის მეორე ნახევარში გახდა. პირველი სოციალური მეცნიერება, სადაც დაიწყო ექსპერიმენტული მეთოდის გამოყენება XX საუკუნეში, იყო ფსიქოლოგია.

ამრიგად, ექსპერიმენტებს ეკონომიკაში წინ უსწრებდა ექსპერიმენტები ფსიქოლოგიაში. ამასთან დაკავშირებით გასაოცარი აღარ უნდა იყოს ის ფაქტი, რომ პირველი ექსპერიმენტები ჩატარებულ იქნა გადაწყვეტილების მიღების პრობლემებზე მომუშავე ფსიქოლოგების მიერ.

შემდეგომში ეკონომისტები მჭიდროდ თანამშრომლობდნენ ფსიქოლოგებთან და სწორედ ასეთი თანამშრომლობით აიხსნება პირველი ეკონომიკური ექსპერიმენტების წარმოშობა.

ამასთან, ექსპერიმენტების წარმოშობას ხელი შეუწყო XX საუკუნის 50-იან წლებში მიკროეკონომიკაში მიმდინარე ევოლიციურმა მოვლენებმა, რომლებმაც

ეკონომიკური სუბიექტების სტრატეგიული ქცევის ახალი კუთხით შესწავლის შესაძლებლობა შექმნეს [6]. მიჩნულია, რომ თამაშთა თეორია იყო ეკონომიკაში ექსპერიმენტის წარმოშობის ძირითადი ე.წ. „დრაივი“. იმავდროულად უმეტესობა მეცნიერებებისა - ჯონ ნეში, მარტინ შუბიკი. ტომას შელინი ექსპერიმენტს იყენებდნენ თავიანთი თეორიების, მოსაზრებების დასაბუთების ან პარადოქსების ილუსტრირების მიზნით. აღსანიშნავია, რომ ფონ ნეიმანი მაგ., არასდროს ინტერესდებოდა თამაშთა თეორიის ექსპერიმენტებით და თვლიდა, რომ მოცემული თეორია გამოსადეგია არა ინდივიდუალური, არამედ სოციალური ქცევის კანონზომიერებათა აღწერისათვის [5, გვ.117].

ექსპერიმენტული ეკონომიკის წარმოშობის ასახვას ნელადა საჭიროა პირველ რიგში გავიგოთ იმ დროის მეცნიერული კონტექსტი. მხოლოდ მეორე მოფლიო ომის შემდეგ ეკონომიკა „მორალური მეცნიერებიდან“ ინსტრუმენტებზე დაფუძნებულ მეცნიერებად გარდაიქმნა. მათემატიკა, სტატისტიკა და მოდელირება ანალიზის ძირითადი ინსტრუმენტები და ამავე დროს შესწავლის ობიექტი ხდება [5]. სწორედ მოდელირების განვითარებამ შეასრულა მნიშვნელოვანი როლი ექსპერიმენტული ეკონომიკის წარმოშობაში [6, გვ.5].

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომელმაც გამოიწვია ექსპერიმენტული ეკონომიკის წარმოშობა, დარგთშორისი კვლევების განვითარება და პირველ რიგში ფსიქოლოგიის ეკონომიკაზე გავლენა წარმოადგენს. მე-20 საუკუნეში მიკროეკონომიკური თეორიის წარმოშობისა და განვითარების დროს ფსიქოლოგიას, რომელიც მხოლოდ ჩანასახის პროცესში იმყოფებოდა, ჯერ კიდევ მეცნიერების სტატუსი არ გააჩნდა. ამასთან დაკავშირებით მეცნიერებს, რომლებიც მიკროეკონომიკის შექმნაზე მუშაობდნენ, არ გააჩნდათ საშუალება გამოეყენებინათ ფსიქოლოგიური კვლევები ინდივიდების ქცევის მოდელის შემუშავებისათვის. შემდგომში ეკონომიკურ მეცნიერებაში აუცილებელი გახდა ემპირიული მონაცემების დახმარებით შეეცვალათ მოდელები, რათა მასში ფსიქოლოგიური მონაცემების შეტანით მოეხდინათ ადამიანის რეალურ ქცევებთან მიახლოება. მაგრამ ეკონომიკა არა ამ გზით, არამედ უფრო რთული მოდელებისა და ეკონომეტრიკული ანალიზის გამოყენების გზით განვითარდა. ეკონომიკურ მეცნიერებაში მხოლოდ მე-20 საუკუნის ბოლოს დაიწყო ფსიქოლოგიური კვლევების შემოტანა. მრავალი მეცნიერი დღეისათვის აღიარებს ინდივიდთა ქცევის ეკონომიკურ მოდელებში ფსიქოლოგიური ფაქტორების ინტეგრაციის აუცილებლობას.

ამ მიმართულებით მე-20 საუკუნის ბოლოს შეიქმნა დარგთშორისი ხასიათის მქონე მეცნიერების ახალი სფერო - ეკონომიკისა და ფსიქოლოგიის ურთიერთკავშირით წარმოიშვა ეკონომიკური ფსიქოლოგია და ქცევითი ეკონომიკა. პირველი ფსიქოლოგიის საფუძველზე ვითარდებოდა და ინდივიდებისა და ინდივიდთა ჯგუფების ქცევის ასახვას ნელადა როგორც ფსიქოლოგიის, ისე ეკონომიკის მეთოდებს იყენებდა.

მეორე კი ამ საკითხს სხვა კუთხით ხსნიდა. ასეთი მიდგომა, რომელიც ეკონომიკაზე დაფუძნებული, მიზნად ისახავდა ეკონომიკური მოდელების გაგებას და სახეცვლილების შესწავლას მათში ფსიქოლოგიური ელემენტების შეტანით.

ფსიქოლოგია და ეკონომიკა მსგავსი მეცნიერებებია, რამდენადაც მათი შესწავლის საგანია ადამიანის საქმიანობა (ქმედება). მათ შორის ძირითადი განსხვავება კი იმაში მდგომარეობს, რომ ფსიქოლოგია მეტწილად ეკონომიკურ ქცევას შეისწავლის ინდივიდუალურ, ხოლო ეკონომიკა - აგრეგირებულ დონეზე. ეკონომიკური მეცნიერება შეისწავლის პირდაპირ კავშირებს მიზეზსა და შედეგს შორის, მაშინ როცა ფსიქოლოგია სწავლებაში - ალქმა და შეფასებაა ჩართული [1. გვ. 974]. თავდაპირველად ტრადიციული მიკროეკონომიკური მოდელები სრულყოფილი ინფორმაციის, მობილობისა და კონკურენციის პირობებში იქმნებოდა, მაგრამ ეკონომიკური თეორიაში თანდათან ისეთი ცნებების შემოტანა დაიწყო, როგორიცაა მოლოდინები და შეფასება, რომლითაც ხელმძღვანელობდნენ სუბიექტები რესურსების მობილიზებისა და მაქსიმალური სარგებლიანობის მიღწევის პროცესში.

სარგებლიანობის ფუნქციის ტრადიციული თეორია დამოკიდებულია ინდივიდებისათვის შეთავაზებული სიკეთის რაოდენობასა და მისი სარგებლიანობის შეფასებაზე, მაგრამ უპირატესობა არაა ფიქსირებული და სტაბილური. მათ ფორმირებაზე მოქმედებს მრავალი ფაქტორი. სარგებლიანობის ფუნქციის ტრადიციული თეორიის წინაპირობებს (საქონლის ზღვრული ალტერნატივა და სარგებლიანობის მაქსიმიზაცია) წარმოადგენს ისეთი მოდელები, რომლებიც რეალობასთან არასაკმარისადაა მიახლოებული [8. გვ.975]. დღეისათვის მრავალი ეკონომისტი თანხმდება ახალი ეკონომიკური თეორიის შემუშავების აუცილებლობაზე, განსაკუთრებით გადანყვევტილების მიღების კუთხით, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება ქცევის ფსიქოლოგიური თავისებურებები.

ეკონომიკისა და ფსიქოლოგიის კვეთაში კვლევის მამოძრავებელ ძალას კოგნიტური ფსიქოლოგია წარმოადგენს, რადგანაც მისი პოსტულატები ყველაზე მარტივად ეკონომიკურ კვლევებში გამოიყენება. გადანყვევტილების მიღება, რომელიც ექსპერიმენტული ეკონომიკის ერთერთ ძირითადი საკითხია, სწორედ კოგნიტური ფსიქოლოგიის დახმარებით შეისწავლება.

ამჟამად ექსპერიმენტული ეკონომიკა სამეცნიერო საზოგადოების მიერ ეკონომიკური მეცნიერების დამოუკიდებელ მიმართულებად აღიარებული. პოლ სამუელსონის წიგნის - „ეკონომიკა: შესავალი ანალიზში“ უკანასკნელ გამოცემაში თითქმის ერთი ფურცელი მთლიანად მიძღვნილია ექსპერიმენტული ეკონომიკისადმი. თამანდროვების ერთერთი ცნობილი ეკონომისტი არიელ რუბენშტეინი წერს: „ექსპერიმენტული ეკონომიკის წარმატები უტყუარია. ექსპერიმენტული ეკონომიკა გახდა ორტოდოქსული



ეკონომიკის ნაწილი“ [14].

ვერნონ სმიტისა და დანიელ კანემანისთვის ეკონომიკაში 2002 წელს ნობელის პრემიის მინიჭება ექსპერიმენტული ეკონომიკის საყოველთაო აღიარებაზე მიანიშნებს. თავად ვერნონ სმიტი, რომელსაც თამამად შეიძლება ექსპერიმენტული ეკონომიკის ფუძემდებელი ვუნოდოთ, განსაზღვრავს მას როგორც ეკონომიკური მეცნიერების მიმართულებად [2].

ის რომ ექსპერიმენტული ეკონომიკა გახდა დამოუკიდებელი სამეცნიერო მიმართულება მიუთითებს ის გარემოებებიც, რომ არსებობს სპეციალური ჟურნალი (ექსპერიმენტული ეკონომიკის სახელწოდებით 1998 წ.), სპეციალური სამეცნიერო ასოციაცია, სხვადასხვა სახელმძღვანელოები და სავარჯიშო ე.წ. „hendbukebi“, სპეციალური საიტები (ჩარლზ ხოლტისა და ელვინ როტას საიტი) და ა.შ.

ამრიგად, ახალი სამეცნიერო მიმართულების ჩამოყალიბების ორ ვარიანტს განასხვავებენ პირველი, უფრო მარტივი ვარიანტია, როცა ცალკეული მიმართულების გამოყოფა და მისი დამოუკიდებლად განვითარება ხდება. მეორე ვარიანტი, ითვალისწინებს მეცნიერების დამოუკიდებელ სფეროებს შორის ურთიერთქმედებას და ახალი კვლევითი მიდგომის წარმოშობას. სწორედ ეკონომიკისა და ფიქოლოგიის კვეთაზე დარგთაშორისი კვლევის განვითარება წარმოადგენს ქცევითი ეკონომიკის შექმნის წინაპირობას, ხოლო ასეთი დარგთაშორისი მიდგომის გამოყენებამ საფუძველი დაუდო ექპერიმენტული ეკონომიკის არებობას.

მოცემული მიმართულების გამოყოფა ნიშნავს ეკონომიკაში თეორიული ჰიპოთეზების ემპირიული შემოწმებისა და ინდივიდებისა თუ ბაზრის რეალურ ქცევასთან შესაბამისობის შეფასების საფუძველზე თეორიულ მათემატიკური მოდელების შემუშავებასთან დაკავშირებით აქცენტების შერწყმას.

დღეისათვის ეკონომიკური ექსპერიმენტები გამოიყენება ეკონომიკის მრავალ სფეროში, როგორიცაა ინდივიდუალური ქცევა, თამაშთა თეორია, ინფორმაციის ეკონომიკა და საყოველთაო სარგებელი. ექსპერიმენტულ მოდელებს გააჩნიათ საშუალება დაამატოს ირიბად მაინც, პრაქტიკულად მიკროეკონომიკის ყველა სფეროში კვლევის უფრო ტრადიციული მეთოდები. ექსპერიმენტულმა ეკონომიკამ მიაღწია მნიშვნელოვან შედეგებს ინდივიდუალური და ჯგუფური ქცევის შესწავლით და დაამტკიცა ზოგიერთი ეკონომიკური მოდელის არამართებულობა.

#### გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Нуреев Р. М. Вернон Смит – основоположник экспериментальной экономики [Текст], М.: Ирисэн Мысль, 2006, с.9-22
2. Kagel, J.H. The Handbook of experimental economics [Text] / J.H. Kagel, E.E. Roth. – Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1995. – 740 p.
3. Eber, N. L'économie expérimentale [Text] / N. Eber, M. Willinger. – Paris: Editions La Découverte, 2005. – 123 p.
4. Enciclopedia Britannica [Text]. – 15th ed. – 1973. – Vol. 6.
5. Poundstone, W. Prisoner's dilemma [Text] / W. Poundstone. – N. Y.: Anchor, 1992. Morgan, M.S. Economics, in The Cambridge history of science [Text]. / M.S. Morgan. – Vol. 7 : The modern social science (eds.: Porter T., Ross D.). – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. P. 275-305.
6. Guala, F. Experimentation in economics [Text], in Maki U. (ed.), The handbook of the philosophy of science, vol. 13: Philosophy of economics / F. Guala. – Elsevier, 2012. – P. 597–640.
7. Ван Раай. В. Ф. Экономика и психология. СПб.: Экономическая школа. 2002. Т. 2. С. 973- 990
8. Rubinstein, A. A theorist's view of experients [Text] / A. Rubinstein // European Economic Review. – 2001. – Vol. 45. – P. 615–628.